

İffet Yalnızca Kadına Değil İnsana Özgü Bir Erdem

— muhammed-ridvan-kaya · 17 Mayıs 2026

Toplumsal bellekte iffet kavramı, neredeyse yalnızca kadın bedeni ve kadın davranışı üzerinden tanımlanmış bir erdem olarak kodlanmıştır. Kadının giyimi, duruşu, sesi, hatta gülüşü bile bu kavramın ölçütleri arasına sokulurken erkek, bu ahlaki denklemin büyük ölçüde dışında bırakılmıştır. Oysa böyle bir anlayış hem dini öğretilerle hem de temel adalet duygusuyla doğrudan çelişmektedir. İffet, cinsiyet ayrımı gözetmeyen, insanın özüne ait bütünsel bir ahlaki tutumdur.

Kavramın Çarpıtılması: İffet Nasıl Kadına Yüklendi?

Tarihsel ve kültürel süreçlerde pek çok toplum, ahlaki düzenin yükünü kadının omzuna yüklemiştir. Bu anlayışa göre kadın, ailenin namusunu taşıyan; erkeğin ise bu namusu "koruyan" ya da "tehdit eden" konumunda olduğu varsayılmıştır. Böylece iffet, kadının kıyafetiyle, evden çıkıp çıkmamasıyla, sesiyle, gülüşüyle ölçülür hâle gelmiştir. Bu çarpık anlayışın en açık çelişkisi şurada görülür: Toplumun iffet adına kadına yüklediği kısıtlamaları, erkek davranışını düzenleme çabası hiçbir zaman eşit ölçüde takip etmemiştir. Genel evlerin, gazinoların, seks endüstrisinin müşterisi erkektir. Peki bu gerçeklik, toplumsal iffet tartışmalarında ne kadar yer bulmaktadır? Hemen hemen hiç. Çünkü kadını iffet sembolü olarak yücelten anlayış, erkeği bu sorumluluktan fiilen muaf tutmaktadır. Bu durum, iffet kavramının ne denli seçici ve siyasi biçimde kullanıldığını açıkça ortaya koymaktadır.

Kur'an'ın Sıralaması: Önce Erkekler

Kur'an-ı Kerim, iffet konusundaki emirleri son derece dikkat çekici bir sırayla vermiştir. Nur Suresi'nin 30. ayetinde ilk hitap erkek müminleredir:

"Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar. Bu, onlar için daha arındırıcıdır. Şüphesiz Allah onların yaptıklarından haberdardır."

Bu ayetin hemen ardından, 31. ayette, benzer bir sorumluluk kadın müminlere yöneltilir. Kur'an'ın bu sıralaması rastlantı değildir. Toplumda erkek iffetinin çoğu zaman göz ardı edildiği bir gerçeklik içinde, vahyin önce erkeğe seslenmesi son derece anlamlıdır. Allah, bu sıralamada adeta tarihsel bir çarpıklığı düzeltmekte; ahlaki sorumluluğun önce fiziksel ve sosyal güce sahip olanda aranması gerektiğini hatırlatmaktadır. Bu emir yalnızca bedensel bir kısıtlamayı değil, zihinsel ve ruhsal bir disiplini de kapsar. "Gözlerini sakınsınlar" ifadesi, bakışın bile ahlaki bir sorumluluk alanı olduğunu bildirir. Yani iffet, yalnızca eylemle değil, niyetle ve bakışla başlamaktadır.

Yusuf Kıssası: Erkek İffetinin Kur'an'daki Modeli

Kur'an'ın sunduğu en çarpıcı ve en ayrıntılı iffet örneği bir erkeğe aittir: Elçi Yusuf. Yusuf Suresi'nin 24. ayeti bu gerçeği bütün açıklığıyla ortaya koyar:

"Kesinlikle o, onu arzu etmişti. Eğer Rabbinin delilini görmeseydi, o da onu arzulamıştı. Böylece ondan kötülüğü ve fuhşu çevirdik. Şüphesiz o, ihlaslı kullarımızdandı."

Bu ayette dikkat çekici olan nokta, Kur'an'ın Yusuf'un insani arzusunu gizlememesidir. Ayet, onun da duygu yaşadığını açıkça kabul eder. Ama Yusuf'u örnek kılan, bu arzunun varlığı değil; o arzuya rağmen sergilediği duruştur. Allah'ın yardımıyla nefsine boyun eğmemiş, ihlas sahibi bir kul olarak bu sınavdan

çıkıştır. Bu kıssa bize birkaç temel gerçeği öğretmektedir:

Birincisi: Erkekler de nefsanî arzularla sınırlanır. Bu sınav, kadına özgü değildir. Kur'an bu gerçeği örtmez; aksine açıkça beyan eder.

İkincisi: İffet, duygu yaşamamak değildir. Duyguyu tanımak, ama onu Allah'ın koyduğu sınırlar içinde tutabilmektir. Yusuf, robotik bir varlık olarak değil; uygulanan ama inancıyla bu duyguyu yöneten bir insan olarak takdim edilmektedir.

Üçüncüsü: Yusuf'un bu sınavı geçmesi, bireysel güçten değil Allah'a olan bağlılıktan kaynaklanmaktadır. "Rabbini delilini görmeseydi" ifadesi, iffetli kalmanın aynı zamanda ilahi bir lütuf ve yardım gerektirdiğini hatırlatır.

Dördüncüsü: Yusuf, bu davranışıyla "ihlâs" sahibi, yani samimi ve arınmış bir kul olarak tanımlanmıştır. Demek ki Allah katında değer, cinsiyetle değil; niyet ve eylemle ölçülmektedir.

Kur'an'ın en uzun kıssası olan Yusuf Suresi'nin bu detayı, son derece bilinçli bir tercihtir. Vahiy, iffeti simgeleyen ana karakter olarak bir erkek seçmiş ve bu erkeğin arzularla sınırlanmasını örneklemiştir. Bu seçim, iffet kavramının yalnızca kadına ait olmadığını bütün tarihsel süreç boyunca ilan etmektedir.

İffet Kavramının Genişliği: Sadece Cinsellik Değil

İffet kavramının yalnızca cinsellikle ilişkilendirilmesi de başlı başına bir indirgemeciliktir. Gerçek anlamıyla iffet çok boyutlu, bütünsel bir ahlaki tutumdur.

Düşüncede iffet, zihni kirli arzular, kin ve saplantıyla meşgul etmemektir. İnsan yalnızca bedeninin değil zihninin de muhatap olduğu sınavlarla karşı karşıyadır.

Sözde iffet, dili kırıcı, aşağılayıcı ya da şehvet uyandırıcı ifadelerden arındırmaktır. Bugün sosyal medyada yaygınlaşan argo, cinselleştirilmiş mizah ve aşağılama kültürü, sözün iffetsizliğinin somut örnekleridir.

İlişkilerde iffet, karşı tarafın sınırlarına saygı göstermek, güveni istismar etmemek ve ilişkiyi sömürü aracına dönüştürmemektir.

Tüketimde iffet, sahip olduğu kaynakları ölçülü kullanmak, oburluktan ve savurganlıktan uzak durmaktır. Kur'an'da israf da ahlaki bir bozulma olarak tanımlanmıştır.

Güçte iffet, fiziksel üstünlüğünü ya da makamını başkalarını ezmek için değil, korumak ve adaleti tesis etmek için kullanmaktır.

Bu genişlikte düşünüldüğünde iffet, yalnızca bedenin değil; düşüncenin, dilin, ilişkinin ve iktidarın da ahlaki ölçütü hâline gelir. Ve bu ölçüt, erkek ile kadın için eşit biçimde geçerlidir.

Erkek İffetsizliğinin Normleştirilmesi: Kültürel Bir Kriz

Bugün popüler kültür, özellikle erkeklere "arzulamak", "elde etmek" ve "fethetmek" dilini olağan hatta övünülecek bir nitelik olarak sunmaktadır. Sinema ve müzik endüstrisi, kadını çoğu zaman bir nesne; erkeği ise bu nesneyi ele geçiren bir özne olarak konumlandırmaktadır. Cinsel sorumsuzluk, çok eşlilik ve şehvetin serbestçe ifadesi "erkeklik göstergesi" sayılmakta; hatta istismar bile zaman zaman normalleştirilmektedir. Bu anlayış, erkeğin hem kendisine hem de topluma zarar vermektedir. Arzusunu yönetemeyen, nefsinin mahkumu olan erkek; Kur'an'ın sunduğu güçlü erkeklik modelinin tam karşısında durmaktadır. Yusuf'un örneklediği erkeklik, cinsel sorumsuzlukla değil; sabır, ihlas ve öz denetimle inşa edilmiştir. Gerçek anlamda güçlü olan erkek; arzusuna boyun eğen değil, arzusunu Allah'ın sınırları

içinde tutabilen erkektir. Bu fark, yalnızca bireysel bir erdem meselesi değil; toplumsal ahlakın temel taşıdır.

Ahlaki Adalet: Kimse Cinsiyetiyle Muaf Tutulmaz

Kur'an'ın ahlak anlayışında temel ilke bireysel sorumluluktur. Allah, her kulun kalbine, niyetine ve eylemine bakar. Hiçbir cinsiyet, bu hesaptan muaf değildir. Kadın ya da erkek; herkes kendi nefsiyle imtihan olunur ve bu sınavın sonucuna kendi duruşuyla katılır. Bu ilke son derece önemli bir eşitliği beraberinde getirir: Eğer kadın iffetsizliği toplumsal bir sorunsal, erkek iffetsizliği de aynı ölçüde toplumsal bir sorundur. Eğer kadının ahlaki sorumluluğu varsa, erkeğin de vardır. Bu denge gözetilmediğinde, toplumun ahlaki yapısı temelden çökmektedir. Kadın ne kadar örtünürse örtünsün, niyeti bozuk olan bir erkeği bu kıyafet durdurmayacaktır. Demek ki ahlaki çözüm, kadının bedeninde değil; toplumun zihninde, eğitiminde ve erkek kimliğinin yeniden tanımlanmasında aranmalıdır.

Yeni Bir Erkeklik Modeline İhtiyaç

Bugün toplumun ihtiyaç duyduğu şey, yeni ve sağlıklı bir erkeklik tanımıdır. Bu tanım şu nitelikleri içermelidir:

Fiziksel gücünü kadını ezmek için değil, onu korumak ve toplumda adalet tesis etmek için kullanan erkek. Duygularını bastırmak yerine yönetebilen, empati kurabilen erkek. Cinsel arzusunu Allah'ın koyduğu sınırlar içinde tutabilen erkek. Sorumluluğunu yalnızca aile içinde değil, toplumsal ilişkilerinde de taşıyan erkek. Yusuf'un kıssası, bu modelin Kur'an'daki somut ifadesidir. O, güzel görünümlü olmasına rağmen kibirlenmemiş; arzulanmasına rağmen istismar etmemiş; tuzaklanmasına rağmen saygınlığını yitirmemiştir. Bu bütünlük, onun yalnızca iffetini değil; karakterinin derinliğini de ortaya koymaktadır.

İffet Cinsiyetle Değil Niyetle İlgilidir

İffeti yalnızca kadına yüklemek; hem Kur'an'ın açık emirleriyle, hem Elçi Yusuf'un kıssasının verdiği mesajla, hem de temel adalet ilkesiyle çelişmektedir. Kur'an, iffet emrini önce erkeklere yöneltilmiş; iffet sembolü olarak bir erkeği örnek göstermiş ve hiçbir ayette bu erdemi yalnızca bir cinsiyetle sınırlamamıştır. Gerçek bir toplumsal arınma ve sağlıklı bir ahlak inşası, ancak kadın ve erkeğin eşit sorumlulukla bu erdemi benimsemesiyle mümkün olacaktır. Aksi hâlde kadınların tüm çabaları, erkeklerin sorumsuzluğuyla gölgelenmeye devam edecektir. Yusuf kıssası bize şunu öğretmektedir: Allah katında değerli olan; arzusunu terk eden, Rabbine sığınan ve iç dünyasında iffetli kalmayı seçen kuldur. Bu bilinçle hareket eden bireyler ve bu bilinçle şekillenen toplumlar ancak hakiki anlamda ahlaki olabilir.

Unutulmamalıdır: İffet, cinsiyetle değil niyetle; dış görünüşle değil, içsel bağlılıkla ilgilidir.